

Omaishoidon tuki / Vanhusten palvelut 1.1.2020 alkaen

444/05.12/2017

Sote 18.12.2019 § 117

Valmistelija: vanhuspalvelujohtaja Mai-Stiina Lampinen, puh. 040 775 0347; palvelujohtaja Sisko Tiirinen (Jämsän Terveys Oy), puh. 040 712 2613.

Yleistä

Omaishoidon tuen myöntäminen perustuu lakiin omaishoidon tuesta (2.12.2005/937) sekä lain muutoksiin (950/2006 ja 511/2016).

Omaishoitolain 2 §:n mukaan omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, johon kuuluvat hoidettavalle annettavat tarvittavat palvelut, omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio, vapaa ja omaishoitoa tukevat palvelut, jotka määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Omaishoitolain 3 §:n mukaan kunta voi myöntää omaishoidon tukea, jos:

1. henkilö alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi tarvitsee kotiloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa;
2. hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla;
3. hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia;
4. omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävää;
5. hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva; ja
6. tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista.

Omaishoitaja ei ole työsopimuslain (55/2001) tarkoittamassa työsuhhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan, vaan hoitajan ja kunnan välille laadittava omaishoitosopimus on toimeksiantosopimus omaishoidon järjestämisestä. Omaishoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaislaissa

(549/2003). Omaishoidon tuesta hoitajan kanssa sopimuksen tehneen kunnan on vakuutettava hoitaja työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentin mukaisella vakuutuksella.

Omaishoitajan terveyden ja toimintakyvyn on vastattava omaishoidon asettamia vaatimuksia. Hoitajan voimavarojen ja toimintakyvyn arvioiminen tehdään haastattelemalla ja havainnoimalla. Tarvittaessa voidaan pyytää lääkärinlausunto omaishoitajan terveydentilasta. Hoitajan tulee olla 18 vuotta täyttänyt elämäntilanteensa, terveytensä ja toimintakykynsä puolesta soveltuva omaishoitajaksi. Hänen tulee kyetä kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta. Omaishoidon tukea ei myönnetä, jos hoitajalla on päivittäisiä toimintoja haittaava muistisairaus tai mielenterveyden vakava ongelma. Omaishoidon tukea ei myönnetä, mikäli hoitajalla on päihteiden väärinkäyttöä tai jos hoitajan terveydentila rajoittaa häntä toimimasta omaishoitajana, vaikka rinnalle voitaisiin järjestää riittävä määrä hoidettavalle tulevia palveluja ja tukea. Mikäli omainen tai muu läheinen toimii vaikeavammaisen henkilökohtaisena avustajana, hän ei voi toimia samaan aikaan omaishoitajana (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987).

Omaishoitolain 4 §:n mukaan jokaisella omaishoitolain 8 §:n mukaisen omaishoitosopimuksen tehneellä hoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti ja vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka tarkemmista myöntämisen edellytyksistä ja palkkioluokista kunnat voivat päättää lain sallimissa rajoissa. Sosiaali- ja terveyslautakunta vahvistaa omaishoidon tuen myöntämisen perusteet lain puitteissa sekä päättää hoitopalkkioiden määrästä ja kriteereistä.

Vanhusten omaishoidon tuen myöntämisen perusteet ja palkkioiden määrät on päivitetty vuodelle 2020 Jämsän ja Kuhmoisten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueella seuraavasti:

Vanhusten omaishoidon tuen piiriin kuuluvat pääsääntöisesti yli 65-vuotiaat henkilöt ja alle 65-vuotiaat muistisairaantuneet henkilöt. Omaishoidon tuki on haettavana koko vuoden, ja hakemus on voimassa kalenterivuoden loppuun, minkä jälkeen tulee tehdä uusi hakemus. Omaishoidon tuki voidaan myöntää hakemuksen perusteella hakemiskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Omaishoidon ohjaaja tekee omaishoidon kokonaistilanteen selvittämiseksi jokaisen omaishoidon tukea hakeneen asiakkaan luo kotikäynnin.

Vanhuspalvelujen tulosalueella vanhuspalvelujohtaja tekee omaishoidon tuen viranhaltijapäätökset omaishoidon ohjaajan esityksen ja SAP (selvitä-arvioi-palveluohjaa) –ryhmän päätöksen jälkeen. Omaishoitosopimukset laaditaan pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa oleviksi, ellei ole erityistä syytä määräaikaiseen sopimuksen tekemiseen. Määräaikaisen sopimuksen tekemisen lähtökohtana on aina hoidettavan etu.

Omaishoidon tuen myöntämisen ja maksettavien omaishoidon tukipalkkioiden perusteena on hoidettavan hoidon sitovuus ja vaativuus, minkä arvioinnissa voidaan käyttää kotihoidon hoito- ja palvelusuunnitelmaa sekä selvityksiä toimintakyvystä (IADL-mittari, GDS-15 -mittari, EMS-mittari ja Barthel-indeksi), terveydentilasta (lääkärintilaus C tai B), muistista (MMSE-testi) ja sosiaalisesta tilanteesta. Omaishoitolain 5 §:ssä on säädetty hoitopalkkion vähimmäismääristä ja lain 6 §:ssä hoitopalkkion tarkistamisesta kalenterivuositain työntekijäin eläkelain (395/2006) 96 §:n mukaisella palkkakertoimella. Vuodelle 2020 vahvistettu palkkakerroin on 1,446. Hoitopalkkioita korotetaan vuoden 2019 tasosta 2,05 %. Omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä vuonna 2020 on 408,09 euroa kuukaudessa. Hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana maksettava hoitopalkkio on vuonna 2020 vähintään 816,18 euroa kuukaudessa.

Tukiluokat 1.1.2020

Omaishoidon tuen tukiluokat ovat 1.1.2020 alkaen seuraavat:

tukiluokka 1	1 168,47 €/kk
tukiluokka 2	686,80 €/kk
tukiluokka 3	408,09 €/kk

Omaishoidon tuen tukiluokkaa 1 maksetaan lain (937/2005) 5 §:n mukaan hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen, esim. omaisen äkillisen sairauden tai saattohoidon aikana, kun hoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemästä omaa tai toisen työtä eikä hoitajalla ole tältä ajalta 1) vähäistä suurempia tuloja, 2) oikeutta sairausvakuutuslain (1224/2004) 10 luvun mukaiseen erityishoitorahaan eikä 3) oikeutta vuorotteluvapaalain (1305/2002) 13 §:n mukaiseen vuorottelukorvaukseen. Omaishoito on selkeä vaihtoehto laitoshoidolle. Omaishoidon tukipäätös voidaan tehdä enintään kuudeksi (6) kuukaudeksi.

Omaishoidon tuen tukiluokkaa 2 maksetaan, kun hoidettava tarvitsee jatkuvaa apua, valvontaa ja ohjausta päivittäisissä toiminnoissa. Hoitotyö on kokopäiväistä ja ympärivuorokautista. Omaishoito on laitoshoidon ja tehostetun palveluasumisen vaihtoehto. Muistisairaus on vaikea tai keskivaikea. Yleensä omaishoidettavalla on kelan elä-

kettä saavan korotettu hoitotuki perustuen hoidettavan toimintakyvyn heikentymiseen ja siitä johtuvaan avun tai valvonnan tarpeeseen.

Omaishoidon tuen tukiluokkaa 3 maksetaan, kun hoidettava tarvitsee apua, valvontaa ja ohjausta päivittäisissä toiminnoissa. Hoitotyö on päivittäistä ja sitovaa.

Hoitopalkkion määrää voidaan alentaa, jos hoidettavalle järjestetään palveluja siten, että hoitajan antaman hoidon sitovuus ja vaativuus vähenevät.

Jämsässä on pääsääntöisesti käytössä tukiluokka 2. Lisäksi Jämsässä ja Kuhmoisissa käytetään omaishoidon tukiluokkaa 3 silloin, kun hoidettava tarvitsee paljon apua, valvontaa ja ohjausta päivittäisissä toiminnoissaan, ja muutoin omaishoidon tuen saamisen ehdot täyttyvät, mutta tukiluokan 2 edellytykset eivät täyty. Tukiluokkaa 3 käytetään myös niissä tilanteissa, kun hoidettava on vuorohoidossa (kaksi viikkoa kotona, kaksi viikkoa palvelutalossa tai laitoksessa).

Omaishoidon tukea myönnetään sotainvalideille ja rintamaveteraaneille, jotka tarvitsevat omaisen päivittäistä hoitoa ja huolen pitoa kotona selviytymiseen. Valtiokonttori korvaa kunnalle sotainvalideille ja veteraanitunnuksen omaaville rintamaveteraaneille maksettavan omaishoidon tukipalkkion täysimääräisenä.

Vapaat

Omaishoitajien vapaiden (3.11.2006/950) järjestämisestä sovitaan hoito- ja palvelusuunnitelmassa. Tukiluokkaan 1, 2 ja 3 (tukiluokassa 3 poikkeuksena vuorohoitojärjestely) kuuluvilla omaishoitajilla on oikeus lakisääteisiin omaishoidon vapaisiin 3 pv/kk. Tukiluokassa 3 (vuorohoitojärjestely) kuuluville omaishoitajille vapaita myönnetään 2 pv/kk:ssa. Kalenterivuoden aikana kertyneet omaishoidon vapaat on pääsääntöisesti pidettävä kunkin kalenterivuoden loppuun mennessä. Vuoden 2020 aikana kertyneitä omaishoidon vapaita voi käyttää vielä vuoden 2021 maaliskuun loppuun mennessä.

Omaishoitolain 4 §:n 2 momentin omaishoitaja voi pitää vapaapäivänsä useampana alle vuorokauden pituisena jaksona siten, että jaksojen pituus yhteensä on enintään vuorokausi. Vapaasta joka pidetään useammassa alle vuorokauden jaksossa, peritään enintään yksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 6 b §:n tarkoittama maksu vapaata vuorokautta kohti (11,40 euroa/vrk).

Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesti järjestämisestä omaishoitajan vapaiden aikana (Laki 937/2005 § 4). Vanhusten palveluissa omaishoidon vapaat järjestetään Jämsän

kaupungin ja Kuhmoisten kunnan omissa avo- ja laitoshoidon toimintayksiköissä tai sijaishoitona. Lyhytaikainen perhehoito on yksi mahdollisuus omaishoitajan vapaiden aikaisen hoidon järjestämiseen. Perhehoitoa voidaan perhehoitolain 3 §:n mukaan antaa myös hoidettavan kotona. Hoidettava maksaa omaishoitajan vapaiden aikaisista omaishoitoa korvaavista sosiaali- ja terveystalv palveluista enintään lain mukaisen maksun, joka on tällä hetkellä 11,40 euroa vuorokaudessa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992 § 6 b). Valtionkonttorin myöntämistä määrärahoista korvataan sotainvalidien ja rintamaveteraanien omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikaiset hoitokulut.

Sijaishoito omaishoitajan vapaan ja muun poissaolon aikana 4 a § (8.4.2011/318)

Kunta voi järjestää omaishoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä omaishoitolain 3 §:n 3 kohdassa säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitettulla tavalla, jos omaishoitaja suostuu siihen. Lisäksi edellytyksenä on, että järjestely toteutetaan ottamalla huomioon hoidettavan henkilön mielipide ja että järjestely arvioidaan hoidettavan edun mukaiseksi. Omaishoitajan sijaisen avulla toteutettava hoito järjestetään hoidettavan kotona, mutta sijaishoitajan ei tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö. Sijaishoitajan soveltuvuutta on aina arvioitava hoidettavan henkilön kannalta kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon hoidon asetamat vaatimukset. Sijaishoitajan tulee olla täysi-ikäinen henkilö.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovietaan:

1. sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja maksutavasta;
2. tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta;
3. toimeksiantosopimuksen voimassaolosta; sekä
4. tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitajan työoikeudellisesta asemasta sekä eläke- ja tapaturmavakuutusturvasta on voimassa, mitä niistä omaishoitajan osalta 10 §:ssä säädetään. Sijaishoitona järjestetystä vapaasta peritään myös asiakasmaksulain mukaisesti 11,40 euroa/vrk.

Kunta päättää sijaishoidon hoitopalkkioiden suuruuden. Sijaishoitajalle maksetaan hoitopalkkiota vuonna 2020 taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Sijaishoidon hoitopalkkio 2020

OMAISHOIDON TUKILUOKKA	PALKKIOLUOKKA	KORVAUS
Tukiluokka 3	1. Asiakas on ohjausta ja tukea tarvitseva, suhteellisen omatoiminen. Asiakkaalla ei ole vaativia perussairauksia tai rajoitteita tai psyyken / käytösongelmia. Lisäsairauksia voi olla, mutta ne ovat hallinnassa eivätkä vaadi seurantaa.	64,29 €/vrk
Tukiluokka 2	2. Asiakas tarvitsee lähes kaikessa päivittäisessä toiminnassa paljon ohjausta ja apua sekä valvontaa. Asiakkaalla on lieviä käyttäytymis- tai psyyken ongelmia tai hoitoa ja seurantaa tarvitsevia lisäsairauksia.	90,82 €/vrk
Tukiluokka 1	3. Asiakas tarvitsee kaikessa päivittäisessä toiminnassa paljon apua ja jatkuvaa valvontaa. Asiakkaalla on vaikeita lisäsairauksia, rajoitteita ja/tai psyyken ongelmia tai haasteellista käyttäytymistä. Hoito vaatii erityisosaamista tai intensiivistä, päivittäistä kuntouttavaa työtä. Asiakas on vaikeasti muistisairas tai vaikeasti liikunta- ja monivammainen.	116,34 €/vrk

Osapäiväisestä (alle 10 tuntia) sijaishoidosta maksettava palkkio on 50 % taulukon 1 mukaisesta palkkiosta. Sijaishoitajalle ei makseta palkkion lisäksi muita korvauksia. Sijaishoitopalkkiot maksetaan omaishoidontukeen tarkoitetusta määrärahasta vuonna 2020.

Omaishoidon vapaa voidaan pitää alle vuorokauden pituisina jaksoina, joista kertyy yhteensä enintään vuorokausi. Useampana jaksone pidetystä omaishoidon vapaasta maksetaan yksi palkkio/vapaapäivä. Jos omaishoidon vapaapäivä pidetään useampana jaksone, tulee ne laskuttaa vasta, kun kaikki alle vuorokauden pituiset yhteen vapaapäivään sisältyvät jaksot on pidetty.

Omaishoitajien hoitotehtävää tukevat palvelut

Omaishoitolakiin lisätyn uuden 3 a §:n 2 momentin mukaan omaishoitajalle on tarvittaessa järjestettävä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtävänsä tukevia sosiaali- ja terveystarkastuksia. Lain mukaiset hyvinvointi- ja terveystarkastukset järjestetään tarvittaessa omaishoitajille vuoden 2020 aikana. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset ovat maksuttomia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:n 1) kohdan perusteella.

Lisäksi omaishoitolain 3 a §:n 1 momentin mukaan kunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajille valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten.

Hoidon keskeytys ja irtisanominen

Jos omaishoito keskeytyy äkillisesti hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua. Jos omaishoito keskeytyy hoitajasta tai hoidettavasta johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä, keskeytyy hoitopalkkion maksaminen seitsemän (7) vuorokauden jälkeen. Omaishoitaja on velvollinen ilmoittamaan välittömästi omaishoidon ohjaajalle hoidossa tapahtuvista tilapäisistä ja pysyvistä muutoksista.

Kunta voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden ja omaishoitaja irtisanomista seuraavan yhden kuukauden kuluttua. Jos sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden, sopijapuolet voivat purkaa sopimuksen välittömästi. Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilasta muutoksista johtuen käy tarpeettomaksi.

Ehdotus

Toimialajohtaja:

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättää hyväksyä esittelytekstissä kuvatut vanhusten omaishoidon tuen myöntämisperusteet, palkkioluokat ja toimintaohjeet noudatettavaksi Jämsän ja Kuhmoisten sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueella 1.1.2020 alkaen.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.